

Nr 26.

Ankom till riksdagens kansli den 11 mars 1918 kl. $\frac{1}{2}$ 5 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till vissa odlingsföretag m. m., ävensom 10 i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 19 februari 1918 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 93, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för beredande av bidrag i huvudsaklig överensstämmelse med de av chefen för jordbruksdepartementet tillstyrkta grunder till odlingsföretag å fastmarksjord, myr- och torvjord samt sidlänta ängsmarker ävensom till förbättrande av betes- och ängsmarker anvisa under nionde huvudtiteln

dels å tilläggsstat för år 1918 ett reservationsanslag av 8,800,000 kronor,

dels ock å extra stat för år 1919 ett reservationsanslag av 7,350,000 kronor.

Departementschefen har till berörda statsrådsprotokoll anført följande:

»Såsom jag under nästföregående punkt erinrat täcktes Kungl. Maj:t den 7 december 1917 bemyndiga mig ått tillkalla högst nio sakkunniga personer för att skyndsamt verkställa utredning och avgiva förslag angående de åtgärder, som från statens sida borde vidtagas för främjande av jordbrukets och dess binäringars produktion, särskilt under skördeåret 1918, samt vad med denna fråga ägde sammanhang, varefter jag samma dag för detta ändamål tillkallade ledamoten av folkhushållningskommissionen professorn Nils Hansson, vice ordföranden i samma kommission, rådmannen Knut Dahlberg, professorn Carl Filip Gunnar Andersson, godsägaren Nils Kleen, direktören Johan Gustaf J:son Leufvén, fabriks-

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 10 saml. 12 häft. (Nr 26.)

disponenten Per Andersson, ledamöterna av riksdagens andra kammare Johan Rehn och Per Henning Sjöblom samt landstingsmannen P. Stensson i Fleninge.

Vid anmälan den 14 januari 1918 av de anslagsfrågor, som beröra tilläggsstaten för innevarande år, anförde jag under punkten 35, att vissa förslag torde inom kort vara att förvänta från nämnda sakkunniga och att medel borde finnas beräknade å budgeten för genomförande av de åtgärder, som med anledning härav kunde bli beslutade. För detta ändamål och med anledning av en av lantbruksstyrelsen gjord framställning om anvisande av 3 miljoner kronor till räntefria lån för tillhandahållande av förädlade utsäden ansåg jag ett förslagsanslag av 5 miljoner kronor böra beräknas, men anförde tillika, att chefen för finansdepartementet meddelat mig, att, därest med anledning av blivande förslag från bemälda sakkunniga större anslag skulle finnas böra föreslås, budgeten icke torde lägga hinder i vägen därför.

Produktions-
kommittén.

Nu hava bemälda sakkunniga — vilka allmänneligen benämnas produktionskommittén — i en till mig ställd skrivelse den 9 februari 1918 anfört följande:

»Bland de utvägar, som erbjuda sig att inom en snar framtid ernå ökad livsmedelsproduktion, intager odlingsarbetets främjande en mycket betydelsefull plats. I betraktande komma härvid i främsta rummet odlingsföretag å såväl fastmarksjord som å godartad mera förmultnad myr- och torvjord, vidare torrläggning (avdikning, ev. invallning) av sidlänta ängsmarker samt förbättring av betes- och ängsmarker.

För att odlingsföretag skola komma till stånd i önskvärd omfattning är det nödvändigt, att staten träder emellan för stödjande och uppmuntrande av det enskilda initiativet. De anstalter, som staten redan träffat genom inrättande av särskilda odlingslånefonder, komma härvid icke närmast i betraktande, om också mycket kunde vinnas genom att fonderna utökades och lånen gjordes räntefria. Ifrågasätts kan även, om icke lånesökanden bör lämnas frihet att i stället för borgen, som ofta är svår att anskaffa, ställa annan säkerhet.

Erfarenheten från statens verksamhet för höjande av det mindre jordbruket har emellertid visat, att den största odlingshågen skapas genom att staten lämnar direkta bidrag genom *premier* eller *premielån*. Allt sedan år 1901 har riksdagen anvisat medel till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket. Dessa medel äro bland annat avsedda att utgå såsom *premielån* samt såsom *premier* för mindre odlingsföretag. *Premielånen* utdelas för verkställande av visst förbättringsarbete, vanligen för anordningar för gödselvärd, såsom cementeringar i ladugårdsbyggnader och gödselstäder men även, ehuru i mindre omfattning, nybyggnader, dikningsarbeten och andra förbättringar. *Premielånet* anses vara guldets, om det avsedda förbättringsarbetet blivit inom föreskriven tid utfört på tillfredsställande sätt, men skall eljest återbetalas. Det belopp, som utgår av statsmedel, får uppgå till hälften

av den beräknade kostnaden för företaget, dock ej över 75 kronor. I proposition till innevarande års riksdag har emellertid föreslagits, att maximibeloppet på grund av prisstegringen å material av alla slag höjes till 150 kronor att gälla redan vid innevarande års premieringar, varjämte i samband härmed och även för att möjliggöra utdelning av ett större antal lån än hittills föreslas en betydande ökning av anslagsbeloppet.

Odlingspremierna utgå med högst 150 kronor, dock ej över hälften av odlingskostnaden samt endast till dem, som före odling hade högst 6 hektar åker eller odlad äng. Med hänsyn till vikten av att så stora arealer till odling lämplig jord som möjligt bliva lagda under plog och bidra att framalstra näringsmedel för människor och djur föreslås i innevarande års statsverksproposition, att odlingspremiernas maximibelopp höjes till 250 kronor och att kretsen av de jordbrukare, som må kunna erhålla dylik premie, utsträcker till dem, som förut haft högst 10 hektar åker eller odlad äng.

Det nu rådande kritiska läget för vår folkförsörjning anser emellertid kommittén böra mana till att *ytterligare betydligt utveckla* denna verksamhet och låta densamma komma även andra än mindre jordbrukare till godo. En grundläggande princip för en sådan utvidgad premieringsverksamhet bör vara, att bidraget står i visst förhållande till den på odlingsarbetet nedlagda kostnaden, om också beloppet fastställs efter skilda grunder, beroende på odlingsarbetets art, den tid, inom vilken detsamma utföres m. m. Med hänsyn till svårigheterna att i särskilda fall bedöma storleken av denna kostnad och öva kontroll över en riktig uppskattning därav kunde visserligen ifrågasättas att bestämma bidraget till ett bestämt belopp per hektar, varvid kunde antagas, att odlingskostnaderna i det hela ställde sig lika å olika jordnaturer, så att exempelvis de speciella kostnaderna för vattenavledning å mera sidlänt mark motsvarades av större kostnad för stensprängning och stubbrytning å höglänt mark. Härvid skulle dock näppeligen kunna undvikas, att i många enskilda fall den verkliga odlingskostnaden komme att avsevärt under- eller överstiga den genomsnittskostnad, som måste läggas till grund för bestämmandet av statsbidragets storlek. Som följd härav skulle de odlingsföretag, som krävde den minsta kostnaden, bliva oskäligt gynnade på andra företags bekostnad och syftet med statshjälpen kunde komma att förryckas, i det att företag, som även med ringare bidrag än det fastställda kunnat komma till stånd, lade beslag å medel, som vid en mera rättvis fördelning kunnat användas för vinnandet av ytterligare nyodling.

Den närmaste tillsynen över de odlingsföretag, till vilka staten enligt detta förslag skulle lämna bidrag, synes böra tillkomma de odlingsnämnder, om vilkas tillsättande inom varje landskommun kommittén samtidigt härmed framställer förslag. I första hand bör nämnden härvid hava till uppgift att rådföra sig med jordbrukare angående möjligheterna att utföra mindre odlingsföretag av här ifrågasvarande beskaffenhet. Förefinnes lämplig mark för dylik odling och åstundas bidrag för arbetets utförande, förrättas syn å platsen av odlingsnämnden eller lämplig person, som nämnden därtill förordnar. I fall av behov bör nämnden kunna påkalla hjälp av fackkunnig person (jordbrukskonsulent, lantbruksingenjör, vandringsrättare eller annan lämplig person), som därtill förordnas av det odlingsråd, om vars tillsättande inom varje hushållningssällskapsområde kommittén likaledes framställer förslag. Vid förenämnda förrättning uppgöras beskrivning och kostnadsberäkning

med anlitande av ett kortfattat frågeformulär, som med ledning av de uppgifter, vederbörande odlare lämnar, ifylles av nämndens ombud vid besiktningen. Å formuläret — — — bör meddelas uppgift om odlingsföretagets läge, jordmänen, beskaffenheten av de arbeten, som erfordras, antalet nödiga dagsverken o. s. v.

I de fall, då odlingsföretaget endast är av ringa omfattning och det sökta statsbidraget uppgår till ett maximibelopp av 200 kronor, synes det böra tillkomma nämnden att fatta beslut om bidrags beviljande. Härom bör dock nämnden omedelbart göra anmälan hos odlingsrådet med bifogande av den enligt nyss omnämnda frågeformulär upprättade beskrivningen och kostnadsberäkningen. Överstiger det sökta statsbidraget 200 kronor, bör det tillkomma odlingsrådet att fatta beslut om bidrags beviljande med ledning av ingiven plan och kostnadsberäkning samt vederbörande odlingsnämnds utlåtande i ärendet. Rådets beslut bör vara delgivet den sökande inom viss kort tid efter det handlingarna inkommit.

Bidraget bör kunna utbetalas till odlaren intill två tredjedelar av beloppet redan under arbetets fortgång och i mån av nedlagda odlingskostnader, utan att säkerhet därför behöver ställas. Återstående tredjedel av bidraget utbetalas efter det hela arbetet utförts och slutligt avsynats på sätt, som odlingsrådet närmare bestämmer. Befinnes det därvid, att odlingsarbetet icke blivit inom föreskriven tid utfört på tillfredsställande sätt, bör det sålunda återstående kunna innehållas. Därjämte bör det tillkomma odlingsrådet att när som helst låta verkställa inspektion av odlingsföretaget för utrönande av, om företaget planlagts efter lämpliga grunder och bedrivs i enlighet med det uppgjorda förslaget samt att i fall av behov meddela rättelse.

Vad först beträffar *odlingsföretag å fastmarksjord och å myr- eller torvjord* ävensom *torrläggning av sidlänta ängsmarker* erbjuda sig stora möjligheter för en ökad odling redan under innevarande år i både södra och mellersta Sverige samt även i Norrland, där i synnerhet å sankmarker å kalkrik grund stora vidder skulle kunna vinnas genom ett på lämpligt sätt lämnat understöd till mindre odlingar i stort antal. Däremot komma i detta sammanhang icke i betraktande större vattenavledningsföretag och därav beroende odlingar, för vilkas utförande krävas större besvär och kostnader och för vilkas understödning finnas att tillgå de inrättade odlingslånefonderna samt avdikningsanslagen.

Bidrag bör lämnas icke blott för odling av mark, som kan besås under år 1918, utan även för mark, som uppodlas och besås under tiden till och med våren 1921, detta på den grund att det ej torde kunna förutsättas, att nu rådande svåra förhållanden äro i väsentlig mån avlägsnade inom nämnda tid. Med hänsyn till den relativa storleken av nu utgående odlingspremier för mindre jordbruk samt önskvärldheten av att, så långt möjligt, sådan odling understödjdes, som kan bidra till ökad produktion redan under innevarande år, synes bidraget lämpligen kunna bestämmas till högst 60 procent av godkända kostnader för odling av mark, som besås under våren 1918 med säd till mogen skörd eller med potatis, högst 50 procent för odling, som besås under hösten 1918 eller våren 1919, högst 40 procent för odling, som besås under hösten 1919 eller våren 1920, samt högst 30 procent för odling, som besås under hösten 1920 eller senast våren 1921. Bidraget synes även böra komma nyodlingar tillgodo, vilka påbörjats före det bestämmelser härom utfärdats och trätt i kraft, dock icke före den 10 februari 1918.

Därjämte bör bestämmas ett absolut maximum för bidragets storlek per areal-

enhet, vilket maximum efter en högsta odlingskostnad av 500 kronor per hektar synes kunna sättas till resp. 300, 250, 200 och 150 kronor per hektar för odling, som avslutas under var och en av nyssnämnda odlingsperioder.

Däremot bör icke bestämmas någon maximigräns med avseende å storleken av den jordbruksegendom, som kommer i åtnjutande av odlingsbidrag.

Vad beträffar sammanlagda storleken av den mark, som kan beräknas bliva uppodlad, erhålles en ledning för bedömandet härav ur den officiella statistiken. På grundval av de verkställda statistiska lokalundersökningarna kan omfattningen av de under senare år utförda nyodlingarna beräknas till cirka 10,000 hektar per år. Under förutsättning att samma areal nyodlas (för sådd) under våren innevarande år, 40,000 hektar under hösten 1918 och våren 1919, 30,000 hektar under hösten 1919 och våren 1920 samt 20,000 hektar under hösten 1920 och våren 1921 och vid antagande, att odlingsbidraget utgår med ett belopp något understigande maximumbeloppet eller exempelvis genomsnittligen med 200 kronor per hektar under vardera av de bägge första odlingsperioderna samt resp. 150 och 100 kronor per hektar under vardera av de bägge sista odlingsperioderna, skulle bidragens sammanlagda belopp utgöra:

Våren 1918	10,000 hektar	å	200 kronor	2,000,000 kronor.
Hösten 1918—våren 1919	40,000	»	»	200	» 8,000,000 »
Hösten 1919—våren 1920	30,000	»	»	150	» 4,500,000 »
Hösten 1920—våren 1921	20,000	»	»	100	» 2,000,000 »

Summa 16,500,000 kronor.

Med hänsyn till den begränsade arbetskraft, som kan påräknas, och andra omständigheter torde den ovan angivna arealen vara den högsta, som kan påräknas odlad inom ifrågakommande tidrymd.

Som nämnt bör även lämnas bidrag till förbättrande av *betes- och ängsmarker*. Härför lämpa sig bäst de särskilt i mellersta Sverige rikligt förekommande hagmarkerna samt gräsbevuxna och för gräsväxt lämpliga skogsmarker. Vad som erfordras är i främsta rummet uthuggning och röjning samt kalkning. Röjningen torde vid nu rådande höga bränslepriser lämna en ersättning, som i det närmaste svarar mot kostnaderna för detta arbete, vadan utgifterna förnämligast betingas av kostnaderna för kalkens anskaffning. Den minsta kalkmängd, som erfordras, torde med hänsyn till behovet av att förbättring hastigt sker å största möjliga areal, kunna sättas så lågt som 1,500 kilogram släckt kalk per hektar. Rörande kalkpriset må nämnas, att enligt inhämtad uppgift bränd kalk till våren kan erhållas från kalkbruk i Västergötland till ett pris av 2 kronor per hektoliter.

Bland övriga arbeten, som kunna komma i fråga vid förbättring av betesmarker, må nämnas enklare vattenavledningsarbeten, inhägnad, insåning och gödsling, varvid lämpligen kan användas kompostgödsel, i vilket fall kostnaderna kunna hållas inom mycket måttliga gränser. Att under nu rådande brist på vanliga gödselmedel använda dylika till betesmarkerna på åkerns bekostnad, bör givetvis i regel icke förekomma.

Såsom villkor för erhållande av bidrag till förbättring av betes- och ängsmarker synes böra i första rummet uppställas, att marken i fråga blivit besiktigad, uppröjd på lämpligt sätt och, då så erfordras, tillförd en kalkmängd på minst 1,500 kilogram per hektar. Bland övriga villkor, som kunna ifrågakomma, må nämnas,

att marken inhägnats, så att den på bästa sätt kan utnyttjas till bete, att kalken spritts å lämplig tid (hösten eller eljest å frusen barmark eller snötäckt ofrusen mark, men icke efter det vegetationsperioden tagit sin början). att efterhuggning å stubbar (skottslätter) verkställes minst tvenne gånger årligen under 2 år, att gödsel från betande djur utsprides å marken m. m.

Viss maximiareal å egendomen i fråga bör icke fordras.

Bidraget synes i förhållande till kostnaderna böra bestämmas efter liknande grunder som bidraget till odlingsföretag å fastmarksjord samt myr- och torvjord ävensom torrläggning av sidlänta ångar. Lämpligast synes vara, att bidraget bestämmas till resp. 40, 30 och 20 procent av de godkända kostnaderna, allteftersom förbättringsarbetet utförts under vart och ett av åren 1918, 1919 och 1920. På grund av de betydligt mindre kostnaderna för här ifrågakarande arbeten synes maximibeloppet kunna sättas avsevärt lägre än vid egentliga odlingsföretag, nämligen till resp. 80, 60 och 40 kronor per hektar.

Under förutsättning att 30,000 hektar betesmarker iordningsställas under vartdera av åren 1918 och 1919 samt 20,000 hektar under 1920 och vid antagande, att bidraget utgår med ett genomsnittligt belopp av resp. 60, 45 och 30 kronor per hektar under vart och ett av nyssnämnda år skulle bidragens sammanlagda belopp utgöra

år 1918	1,800,000 kronor.
» 1919	1,350,000 »
» 1920	600,000 »

Summa 3,750,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts får kommittén hemställa, att genom proposition till innevarande års riksdag måtte utverkas medgivande till att för främjande av nyodlingar under åren 1918—1921 måtte ställas till förfogande att utgå enligt de grunder, som ovan angivits,

dels ett belopp av 16,500,000 kronor såsom bidrag till odlingsföretag å fastmarksjord samt å myr- och torvjord ävensom till torrläggning av sidlänta ångsmarker,

dels ett belopp av 3,750,000 kronor såsom bidrag till förbättrande av betes- och ångsmarker.»

Lantbruks-
styrelsen.

Till följd av remiss har lantbruksstyrelsen avgivit utlåtande häröver den 13 februari 1918 och därvid yttrat följande:

»Under de gångna krigsåren vunnit erfarenhet har tydligt lagt i dagen den stora vikten och betydelsen av att verksamma åtgärder såväl av statsmyndigheterna som av enskilda jordbrukare vidtagas, för att vårt land genom ökad produktion av livsfrönodenheter och fodermedel snarast möjligt måtte i vida mindre grad än nu är fallet bli beroende av utländsk tillförsel. Såsom en synnerligen verksam åtgärd i dylik riktning kan tvivelsutan under normala förhållanden produktionskommitténs föreliggande förslag betraktas. Enligt lantbruksstyrelsens mening torde emellertid kommittén, då hänsyn — såsom sig bör — tages till för närvarande rådande förhållanden, i väsentlig grad hava överskattat den föreslagna åtgärdens verkningar. Den mycket kännbara, med varje dag allt svårare foderbrist, under vilken vårt

jordbruk nu arbetar, har framtvingat en reducering även av dragarnas antal till det minsta möjliga, och det skick, vari dessa för närvarande i allmänhet befinna sig, är sådant, att man så gott som överallt i landet med skäl kan befara, att ett fullt tillfredsställande vårbruk icke med dem skall kunna utföras. Att under sådana förhållanden genom fördelaktiga erbjudanden locka till användande av dragkraften på alltid i hög grad arbetskrävande och ansträngande nyodlingar kan lätt få till följd en otillfredsställande och otillräcklig brukning av den gamla åkerjorden, vars produktionsförmåga därigenom kan bliva mer eller mindre nedsatt. Hänsyn torde härvid böra tagas jämväl till den rådande bristen på artificiella gödselmedel, vilken brist bör och även torde komma att verka hämmande på nyodlingar i större utsträckning. Utan tillgång till artificiella gödselmedel lär säkerligen mången nyodling komma att lämna mycket ringa avkastning; ifrågasättas kan ock, om icke de jämförelsevis obetydliga kvantiteter dylika gödselmedel, som kunna anskaffas, finna sin bästa användning på den gamla åkerjorden, detta i all synnerhet som den naturliga gödsels värde på grund av olämplig och otillräcklig utfodring nu torde vara vida mindre än under vanliga förhållanden.

Då anledning finnes befara, att kännbar foder- och gödselbrist kommer att råda jämväl under närmast följande år, synes det lantbruksstyrelsen ej endast att ringa utsikt finnes till åstadkommande av nyodlingar i tillnärmelsevis den av produktionskommittén angivna utsträckningen, utan ock att nyodlingar i dylik skala för närvarande lätt kunna verka till skada för vidmakthållandet av produktionen från den gamla åkerjorden.

Då lantbruksstyrelsen detta oaktat anser sig böra tillstyrka den av produktionskommittén gjorda framställningen, sker detta på den grund, att de i framställningen föreslagna åtgärderna givetvis i mycket hög grad böra underlätta och befördra de nyodlingar, som här och var i vårt land säkerligen kunna, även under nu rådande förhållanden, med fördel verkställas, och som snarast möjligt böra komma till utförande.

Mot storleken av den av kommittén föreslagna odlingshjälpen har lantbruksstyrelsen icke något att erinra. Enligt styrelsens mening är detta statsbidrag icke så stort, att det kan komma att under för odlingens verkställande mindre gynnsamma förhållanden i särskilt hög grad verka lockande. Odlingskostnaderna torde nämligen under de gångna åren ha stigit med i det närmaste det belopp, som nu i genomsnitt föreslås att utgå såsom statsbidrag; och då varje nyodling i större utsträckning i regel torde kräva även större utrymme i byggnader, kommer tvivelsutan den vida större stegringen i byggnadskostnaderna att mana jordbrukarna att med försiktighet och klok urskiljning nu verkställa mera omfattande nyodlingar.

Beträffande de odlingsföretag, som böra komma i åtnjutande av odlingshjälp, har kommittén såsom sin mening uttalat, att större vattenavledningsföretag och därav beroende odlingar icke syntes i detta sammanhang böra komma i betraktande, då för dessas understödjande finnes att tillgå odlingslånefonden samt avdikningsanslagen. Denna kommitténs mening kan lantbruksstyrelsen icke dela under annan förutsättning än att därvid fogas den förklaring, att odlingshjälp av ifrågavarande slag dock ej må förvägras till odling av mark, som förbättrats genom fullbordat och behörigen godkänt vattenavlednings- och avdikningsarbete, till vars utförande statsunderstöd erhållits från odlingslånefond eller avdikningsanslag. Då, såsom bekant torde vara, varken från odlingslånefonden eller från de båda avdikningsanslagen något som helst bidrag

kan erhållas till odling av vid dylika företag vunnen mark, synes det lantbruksstyrelsen, att dessa marker, på vilkas avdikning staten redan offrat betydliga belopp och vilkas odling redan på förhand är avsedd att verkställas under de närmaste åren, nu i främsta rummet borde genom statens här ifrågasatta ingripande bringas under kultur. Genom redan utförd avdikning föreligga här de största möjligheterna att få odlingen verkställd, och större sammanhängande arealer åker torde i många fall här vara att vinna. Någon anledning att, såsom produktionskommittén föreslår, ställa här omförmälda företag i en sämre ställning än andra odlingsföretag synes lantbruksstyrelsen icke föreligga. Vägande skäl torde tvärtom kunna anföras för att i här ifrågavarande hänseende söka bereda dem särskilda fördelar.

Såsom en grundläggande princip för sitt förslag framhåller kommittén, att statsbidraget måste stå i visst förhållande till den på odlingsarbetet nedlagda kostnaden. Bestämdes bidraget till visst belopp per hektar, skulle detta — såsom kommittén vidare påpekar — medföra, att odlingsföretag, som krävde minsta kostnader, bleve oskäligt gynnade på andra företags bekostnad.

Ett fasthållande vid nämnda princip måste givetvis, såsom kommittén även betonar, betecknas såsom det enda med rättvisan fullt överensstämmande. Lantbruksstyrelsen anser sig dock detta oaktat i detta sammanhang för sin del böra framhålla, att det under de säregna och onormala förhållanden, under vilka vi nu leva, och med nu rådande för jordbrukets drift otillräcklig tillgång till dragare och annan arbetskraft, med skäl torde kunna ifrågasättas, huruvida icke målet för statens ingripande i här föreliggande fall borde i första hand vara att med minsta möjliga arbetskraft söka få så stor areal som möjligt nyodlad. Detta mål uppnås tvivelsutan säkrast genom att icke alltför strängt vidhålla ovan angivna, under normala förhållanden enda riktiga princip utan i dess ställe genom att bereda den, som har att tillgå lätt odlad jord, särskild fördel söka förmå i främsta rummet honom att nu nedlägga arbete och kostnader på utförbara, för produktionens utökande erforderliga, alltid önskvärda nyodlingar.

Ledningen av här föreslagna åtgärder för främjandet av nyodlingsarbetet m. m. skulle, enligt kommitténs förslag, tillkomma dels på kommunalstämma valda odlingsnämnder, en i varje landskommun, dels av hushållningssällskapens förvaltningsutskott utsedda odlingsråd, ett för varje hushållningssällskaps område, dels slutligen en för hela riket gemensam odlingskommitté, sammansatt av utav Eders Kungl. Maj:t, lantbruksstyrelsen och folkhushållningskommissionen utsedda ledamöter. Då det sökta statsbidraget icke överstiger 200 kronor, skulle odlingsnämnden äga att därom besluta, medan det däremot skulle tillkomma vederbörande odlingsråd att fatta beslut om beviljande av bidrag å högre belopp än 200 kronor.

Då kommittén sålunda föreslår, att handhavandet och fördelningen av hela här begärda statsanslag, 20,250,000 kronor, helt och uteslutande måtte överlämnas åt lokala korporationer, på vilkas sammansättning någon ansvarig statsmyndighet icke är i tillfälle att utöva något som helst inflytande, torde orsaken därtill vara att söka i en strävan hos kommittén att åstadkomma största möjliga snabbhet och enkelhet vid ifrågavarande ärendens handläggning. Det synes emellertid lantbruksstyrelsen, att detta önskemål på fullt nöjaktigt sätt skulle kunna uppnås, om här omförmälda fördelning av statsmedlen uppdroges — i stället för åt respektive odlingsnämnder och odlingsråd — åt odlingsråden och odlingskommittén. Lantbruksstyrelsen anser denna förändring vara så mycket mer av behovet påkallad,

som det enligt lantbruksstyrelsens mening finnes anledning befara, att det mångenstädes kommer att visa sig förenat med stora svårigheter att till ledamöter, särskilt av odlingsnämnderna, erhålla för uppdraget fullt kvalificerade personer. Därtill kommer, att det säkerligen för odlingskommittén och dess verksamhet skulle vara av värde och till gagn, om densamma bleve satt i tillfälle att genom prövning av inkomna ansökningar bilda sig en klar föreställning om och mera ingående kunna följa de genom de anvisade statsmedlen uppnådda resultaten. Genom den föreslagna förändringen skulle ock mera enhetliga principer komma att tillämpas vid beviljandet av statsbidragen och en jämnare fördelning av statsanslaget åstadkommas.

I fråga om utbetalandet av beviljat statsbidrag hava kommitterade föreslagit, att två tredjedelar av detsamma skall, utan att säkerhet därför behöver ställas, utbetalas under arbetets fortgång och i mån av nedlagda odlingskostnader. Återstående tredjedelen skulle av odlaren utbetras efter verkställd slutavsyning, därvid dock denna tredjedel, därest odlingsarbetet icke blivit inom föreskriven tid på tillfredsställande sätt utfört, skulle kunna innehållas. I dessa onekligen fördelaktiga villkor synes det lantbruksstyrelsen, att åtminstone den skärpningen borde vidtagas, att förbindelse avfordras odlaren att under sistnämnda förutsättning återbetala de uppburna två tredjedelarna av bidraget.

Att, såsom kommittén jämväl föreslår, uppdraga åt odlingsrådet att förordna lantbruksingenjör, jordbrukskonsulent eller dylik att vid förefallande behov biträda rådet skulle tvivelsutan medföra olägenheter och förvecklingar, som böra undvikas. Framställning om dylikt förordnande torde av odlingsrådet böra göras hos den myndighet eller korporation, under vilken vederbörande tjänsteman närmast sorterar.

I anslutning till det sålunda anförda får lantbruksstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t vid vidtagande av de åtgärder, som påkallas för genomförande av produktionskommitténs här föreliggande förslag, måtte taga hänsyn till lantbruksstyrelsens här ovan gjorda anmärkningar.»

Ledamoten av lantbruksstyrelsen, byråchefen Egerström har i av- Reservation.
given reservation anført:

»Under nuvarande kristid böra i regel inga nyodlingar eller ens täckdikningar företagas. Lantbruket lider nämligen brist på utsäde, gödsel, dragare, arbetskraft. Ingen praktisk jordbrukare lär heller — annat än i gynnsamma undantagsfall, varom här icke kan vara fråga, då lantmannen i dessa även under nuvarande förhållanden kan utan statsbidrag utföra arbetet — för närvarande slå sig på dylikt, även om sådana fördelar bjudas, som i det föreliggande förslaget. Skulle han göra detta, riskerade han, att den öppna jord, han brukar, bleve vanskött. Från denna kommer i sådan händelse arbetskraften, dragarna, gödseln, utsädet att tagas. Inkomsterna bleve mindre och utgifterna större. Det är sålunda icke att befara, att jordbrukaren skall under nuvarande förhållanden låta sig lockas till nyodling eller täckdikning.

Men om och i den mån detta skedde, skulle en verklig fara för folkförsörjningen under kristiden eller den tid, som i förslaget avses, uppstå.

Vad först täckdikningen beträffar, så visar erfarenheten, att den råa jord, som upptages ur täckdikena och avloppsgravarna samt utbredes å åkern, under de första åren försämrar jorden och att först sedan den nyupptagna jorden efter fort-

satt brukning och gödsling hunnit assimileras med den övriga jorden, åkern bliver så god som förut och sedermera mera givande. Likaså är det av fara att under nuvarande osäkra arbetsförhållanden täckdika jorden, då det mycket väl kan hända, att den för täckdikningen använda tillfälliga arbetskraften, lockad av andra förtjänster eller av andra orsaker, lämnar arbetsplatsen, innan täckdikningen är fullbordad och därigenom gör det omöjligt för jordbrukaren att få den ifrågavarande jorden färdig till sådden. Dragarna måste också tagas från andra arbeten för att köra ut täckdikningsjorden och planera fälten. Härigenom kan skördens bärning äventyras, slåttern och inkörningen av grödan försenas.

Beträffande nyodlingen gäller i tillämpliga delar alldeles detsamma, endast i mycket högre grad.

Nu kan häremot invändas, att sådant kan hända även under normala förhållanden, men sannolikheten att dessa följder skola inträffa är då mycket mindre och misslyckandet av åtgärderna också mycket mindre ödesdigert för land och folk. Täckdikningar och nyodlingar kunna vara nyttiga åtgärder, men höra icke till sådana tider, som de nuvarande. De verka långsamt.

De föreslagna åtgärderna skulle således icke bidra att under kristiden höja lantbrukets produktionsförmåga utan tvärtom leda till verkliga vådor för folkförsörjningen.

Härtill kommer, att staten, genom att skänka bort pengar till dylika åtgärder — vilka icke äro jämförliga med premielånen åt mindre jordbrukare — slår in på en mycket farlig väg. Den vänjer den idoga jordbrukaren att lita på annat än sig själv och nedsätter därigenom hans energi, mod och handlingskraft. Han vänjer sig vid tanken att vara en understödstagare. Onödigt är statsbidraget i ovan nämnda fall, och även onödigt vid hag- och betesmarkernas upphjälpande. När sådana åtgärder böra vidtagas, kan detta ske all statshjälp förutan. Genom onödiga statsbidrag demoraliseras lantmannen.

På grund av dessa skäl anser jag, att lantbruksstyrelsen bort på det kraftigaste avstyrka vidtagande av varje åtgärd med anledning av det föreliggande förslaget.»

*Departements-
chefen.*

Jag har förut i dag hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för inrättande i samtliga landskommuner av odlingsnämnder och i samtliga hushållningssällskapsområden av odlingsråd ävensom att Kungl. Maj:t måtte för dessa organisationer jämte en central statens odlingskommitté begära anslag av riksdagen. Dessa mina framställningar har Eders Kungl. Maj:t bifallit.

Produktionskommitténs nu ifrågavarande framställning avser att med anlåtande av sagda organisation vidtaga åtgärder efter en i stort anlagd plan för att befordra nyodling av därtill tjänlig jord och att förbättra betes- och ängsmarkerna. Framställningen är föranledd av de nuvarande brydsamma förhållandena, då landet är hänvisat att för livsmedelsbehovets täckande så gott som uteslutande lita till sina egna resurser. Den bör ock bedömas ur denna synpunkt. Åtgärder, som under normala förhållanden skulle icke blott synts överflödiga utan till

och med kunnat giva anledning till befogade anmärkningar, bliva nu berättigade, ja nödvändiga. Tillgodoseendet av folkets omedelbara behov av livsmedel under nuvarande kristid är nu lantbrukets ojämförligt viktigaste uppgift och när för denna uppgifts fyllande kräves statens kraftigt understödjande bistånd, måste principiella betänkligheter vika.

Om jag sålunda finner mig böra i huvudsak biträda det nu framlagda förslaget, är det likväl naturligt, att vid tillämpningen av det samma de vägande erinringar böra beaktas, vilka anförts av lantbruksstyrelsen i fråga om faran av att för nyodlingars skull försumma att på bästa möjliga sätt bruka den jord, som redan är under kultur. Såsom styrelsen framhåller kunde nämligen vid sådant förfarande situationen lätt bliva försämrad i stället för förbättrad. Nyodlingar böra därför icke uppmuntras kritiklöst utan endast där den på dem nedlagda arbetskraften, gödseln, utsädet m. m. befinnas komma till för landet under nuvarande förhållanden verkligt gagnelig användning.

Beträffande det framlagda förslaget vill jag framhålla, att de från det allmännas sida hittills vidtagna åtgöranden, som syfta till att befordra nyodling och jordförbättring, naturligtvis böra äga bestånd och fortfarande verka jämsides med den nya anordningen, dock med iakttagande att samma arbetskostnader m. m. naturligtvis icke få läggas till grund för statsbidrag från bägge hållen, så att dubbelt understöd erhålles. Däremot anser jag lika med lantbruksstyrelsen att, när avdikningsanslag eller odlingslån erhållits för torrläggning av jord, detta icke bör utgöra hinder för att till jordens *odling*, vartill kostnad icke tagits i beräkning vid bestämmandet av anslaget eller lånets belopp, må kunna utgå odlingsunderstöd i nu ifrågasatt ordning. Jag anser lika med styrelsen detta just vara i hög grad lämpligt, helst som dessa torrlagda marker torde vara de allra mest fördelaktiga jordar för en hastig uppodling, som nu stå till buds. Huruvida på något sätt särskilda fördelar må, såsom lantbruksstyrelsen ifrågasatt, beredas för odling av dylik jord, torde böra bli föremål för närmare övervägande.

Då ändamålet med de föreslagna åtgärderna är att söka hastigt utöka landets åkerjord och förbättra dess betes- och ängsmarker, finner jag kommitténs ståndpunkt, att någon maximistorlek för den jordbruksegendom, som må komma i åtnjutande av bidrag, ej bör föreskrivas, vara av omständigheterna påkallad.

Vad kommittén föreslagit i fråga om storleken av odlings- och jordförbättringsbidraget i förhållande till de å arbetet nedlagda kostnaderna och de särskilda odlingsperioderna, biträder jag. Lantbruksstyrelsens erinran, att statsmedlen böra användas främst i syfte att få

så stor areal jord som möjligt nyodlad och att de därför böra i första hand utgå till den mest lättodlade jordens uppodling, synes visserligen grunda sig på ett riktigt betraktelsesätt, men lärer i tillämpningen bliva svår att iakttaga. Ifall någon särskild bestämmelse i sagda syfte vid närmare övervägande finnes leda till målet, torde den emellertid böra föreskrivas. Man torde dock i regel kunna förutsätta att, då jordbrukaren själv i varje fall skall vidkännas en stor del av odlingskostnaden, växlande mellan 40 och 70 procent, han av egen drift främst tager itu med den mest lättodlade och bördigaste jorden.

Jag vill framhålla, att vad nyodlingen beträffar kommittén föreslagit, att den nyodlade marken skulle å de angivna tiderna besås med säd till mogen skörd eller användas till odling av potatis. Andra grödor skulle alltså icke godkännas. Detta finner jag riktigt. Även den av kommittén omfördälda torrläggningen av sidlänta ängsmarker bör följas av markens odlande till åker, vilket enligt vad jag inhämtat, varit kommitténs avsikt, enär eljest någon sådd å sådan mark vid viss tid icke kunnat läggas till grund för bestämmande av statsbidragets storlek. Till sådan torrläggning av mark, som kräver en mera omfattande och dyrbar avdikning, bör bidrag från detta anslag ej utgå, varemot den dikning, som tillhör själva odlingsarbetet, naturligtvis bör kunna tagas i beräkning.

Kommitténs förslag beträffande förfaringssättet vid besiktning av odlingsjord och bestämmandet av odlingsbidrag synes mig i allt väsentligt ägnat att böra godkännas. Med anledning av lantbruksstyrelsens erinran synes dock biträde av lantbruksingenjör, jordbrukskonsulent m. fl. böra rekvideras i den härför gällande ordning och odlingsråden icke tilläggas befogenhet att för ändamålet förordna dem.

Då det är nödvändigt, att ärenden av ifrågavarande slag avgöras med största skyndsamhet, helst så att säga på stående fot vid odlingsjordens besiktning, kan jag icke biträda lantbruksstyrelsens förslag att förlägga beslutanderätten om bidrag å mindre belopp till odlingsråden. Styrelsens förslag att överflytta beslutanderätten rörande bidrag å större belopp till den centrala odlingskommittén, vilken anordning skulle medföra omgång och tidsutdräkt, anser jag mig ej heller kunna biträda. Jag håller före, att man kan hysa det förtroendet för de lokala korporationerna, att de skola lägga sig vinn om, att statsmedlen få ändamålsenlig användning och att kostnaderna icke upptagas till högre belopp, än som äro skäligen. Det bör för övrigt erinras, att enligt förslaget inspektion från odlingsrådets sida skall anordnas samt slutlig avsyning av arbetet alltid ske.

I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag förbindelse böra av-

fördras odlaren att, därest arbetet finnes icke vara inom föreskriven tid utfört på tillfredsställande sätt, återbetala de uppburna två tredjedelarna av bidraget. Säkerhet härför torde dock icke behöva ställas. Det torde böra tillkomma odlingsrådet att, när skäl därtill föreligga, medgiva högst ett års förlängning i den för odlingens fullgörande föreskrivna tiden, varvid bidraget skall jämkas till det procenttal, som är tillämpligt för den nya tiden.

I övrigt biträder jag kommitténs förslag, dock under betonande att vid utfärdandet av närmare bestämmelser avvikelser i enskildheter måhända kunna finnas böra ske liksom även tillägg göras.

Kommittén har föreslagit, att de för hela perioden 1918—1921 såsom behöfliga beräknade beloppen nu skulle begäras av riksdagen. Detta synes mig icke nödigt. Det torde, särskilt i betraktande av beloppens storlek och ovissheten hur förhållandena under kommande år skola gestalta sig, för närvarande vara tillräckligt att bereda medel för de nyodlingar, som besås under åren 1918 och 1919 samt de ängs- och betesmarksförbättringar, som ske under samma år. Ehuru jag liksom lantbruksstyrelsen är benägen att antaga, att arealerna och till följd därav bidragsbeloppen näppeligen komma att uppgå till de av kommittén angivna, vill jag dock icke för nyssnämnda bägge år ifrågasätta någon nedsättning i de av kommittén beräknade beloppen. Till odlingsbidrag under år 1918 torde böra beräknas dels 2 miljoner kronor för våren och dels förslagsvis 5 miljoner kronor för odling till höstsädd samt för under året utfört arbete till odling för sädd våren 1919, tillhoppa 7 miljoner. För år 1919 skulle krävas för våren 3 miljoner och för hösten förslagsvis likaledes 3 miljoner, tillhoppa 6 miljoner kronor. Härtill komma de för ängs- och betesmarksförbättringar beräknade belopp av 1,800,000 kronor för år 1918 och 1,350,000 kronor för år 1919. Anslagen böra med hänsyn till sättet för utbetalningarna av bidragen erhålla reservationsanslags natur. De torde vara så rikligt tilltagna, att överskridande icke är att befara. En sådan eventualitet bör i allt fall förebyggas genom därtill ägnade föreskrifter vid utfärdandet av bestämmelser om bidrag från anslaget.

Dessa belopp överstiga vad år 1918 beträffar högst väsentligt det i tilläggsstaten för nämnda år beräknade beloppet. För år 1919 har överhuvud ej något belopp för ifrågavarande ändamål beräknats i budgeten. Vid samråd med chefen för finansdepartementet har jag emellertid inhämtat, att, på sätt av honom, i händelse av bifall till förevarande anslagskrav, kommer att framdeles under riksdagens lopp närmare angivas, hinder ur budgetssynpunkt ej synes honom föreligga mot att å riksstaten uppföra de nu avsedda anslagen.»

Motioner.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta motioner nämligen

1) nr 328 i andra kammaren av herr *Berg* i Staby, vari hemställt, att riksdagen behagade avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 93.

2) nr 135 i första kammaren av herr *Olsson, Lars m. fl.*, och nr 317 i andra kammaren av herr *Jeppson m. fl.*, av lika lydelse, i vilka hemställt, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 93 måtte besluta, att det i propositionen nämnda bidraget till odlingsföretag på fastmarksjord, myr- och torvjord samt sidlänta ängsmarker må utgå med högst 60 procent av godkända kostnader för odling av mark, som besås under våren 1918, hösten 1918 eller våren 1919 med säd till mogen skörd eller potatis, högst 45 procent för odling, som besås under hösten 1919 eller våren 1920, samt högst 30 procent för odling, som besås under hösten 1920 eller senast våren 1921, och att dessa bidrag må vad Norrland beträffar utgå utan avseende om nyodlingen besås med säd, avsedd till mogen skörd, eller grönfoder, samt att ovannämnda bidrag må komma nyodlingar till godo, vilka påbörjats efter den 1 oktober 1917.

3) nr 321 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Skövde, vari hemställt, att riksdagen för sin del måtte besluta sådan ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 93 att för år 1918 beviljas ett anslag för nyodlingar av 6,000,000 kronor och för år 1919 ett anslag av 10,150,000 kronor; att högsta odlingskostnaden beräknas till 800 kronor per hektar och att odlingsbidragen, utgå beräknade å denna summa med 60 procent under 1918 och 50 procent under åren 1919 och 1920 samt 40 procent under år 1921; att anslagen till förbättring av ängs- och betesmark utgå efter en beräknad högsta kostnad av 300 kronor per hektar och med samma procentsatser som för nyodlingar; samt att genom lämpliga instruktioner för odlingsnämnderna och odlingskommittén tillses, att nyodlingsarbetet kommer att bedrivas fullt planmässigt även med hänsyn till nyodling av större områden i en eller flera ägares händer.

4) nr 102 i första kammaren av herr *Larsson, Edvard* och nr 221 i andra kammaren av herrar *Olsson* i Ramsta och *Andersson* i Milsmaden av lika lydelse, i vilka hemställt, att riksdagen ställer ett förslagsanslag av 1,000,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande att utgå under innevarande år till bestridande av hälften av verkliga kostnader för nyodling dock högst 600 kronor per hektar.

5) nr 315 i andra kammaren av herr *Ericson* i Funäsdalen *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen vid bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 93 måtte besluta att i sådana trakter av landet där sädesodling icke

kan bedrivas även andra grödor må kunna godkännas för odlingsbidrags erhållande.

6) nr 318 i andra kammaren av herr *Wikström m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen ville vid eventuellt bifall till ovannämnda proposition uttala sig för att nyodlingsbidragen, vad Norrland beträffar, må utgå jämväl för nyodlingar till skörd av grönfoder.

7) nr 227 i andra kammaren av herr *Bogren*, vari hemställt, att riksdagen behagade besluta att ställa ett förslagsanslag av 50 miljoner kronor till Kungl. Maj:ts disposition i och för uppodling av till åker väl belägen och lämplig mark samt avdikning av vattensjuk åker, vilka arbeten böra under nu stundande vår och sommar utföras i den ordning och mot de villkor, som av Kungl. Maj:t närmare bestämmas.

8) nr 137 i första kammaren av herr *Barthelson*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville vidtaga de åtgärder, som kunna finnas lämpliga för besående under innevarande år med råg av kalavverkade härför lämpliga skogsmarker i så stor utsträckning, som förhållandena medgiva och att för detta ändamål till Kungl. Maj:ts förfogande för år 1918 ställa ett belopp av 200,000 kronor.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de olika framställningarna, hänvisas till motionerna.

Det för vår folkförsörjning brydsamma läge, vari vi för närvarande befinna oss, manar till ett kraftigt ingripande från statsmakternas sida för att med utnyttjande av alla medel bringa sådan ökning i den inhemska livsmedelsproduktionen, att åtminstone det oundgängligaste behovet därigenom varder tillgodosett och gäller att i sådant syfte framför allt söka befordra jordbruksproduktionen i den riktning, som med hänsyn till tidsläget kan anses mest ägnad att möjliggöra landets självförsörjning. Ur nu angivna synpunkt är det som utskottet haft att taga under övervägande de åtgärder av utomordentlig art och omfattning, vilka innefattas i Kungl. Maj:ts förevarande framställning och i ämnet väckta motioner.

Utskottet.

Såsom ett led i strävandena till nämnda måls ernående har Kungl. Maj:t uti ifrågavarande framställning upptagit främjande efter en i stort anlagd plan av nyodling av därtill tjänlig jord ävensom förbättrande av betes- och ängsmarker och föreslås för framdrivande särskilt av ett forcerat odlingsarbete, att bidrag av statsmedel bör oberoende av den egendoms storlek, varå odlingen utföres, utgå efter vissa närmare angivna procenttal av odlingskostnaden högre ju förr odlingen kan tagas i bruk.

Utskottet vill redan från början tillkännagiva, att utskottet i huvudsak biträder Kungl. Maj:ts förevarande framställning. Endast i vissa här nedan angivna avseenden kommer utskottet att ifrågasätta några jämkningar däri.

Vad först angår de ifrågasatta åtgärderna för nyodlingens främjande skulle odlingsbidraget enligt vad statsrådsprotokollet ger vid handen bestämmas till högst 60 procent av godkända kostnader för odling av mark, som besås under våren 1918 med säd till mogen skörd eller med potatis, högst 50 procent för odling, som besås under hösten 1918 eller våren 1919, högst 40 procent för odling, som besås under hösten 1919 eller våren 1920, samt högst 30 procent för odling, som besås under hösten 1920 eller senast våren 1921. Bidraget syntes även böra komma nyodlingar till godo, vilka påbörjats före det bestämmelser härom utfärdats och trätt i kraft, dock icke före den 10 februari 1918.

Därjämte borde bestämmas ett absolut maximum för bidragets storlek per arealenhet, vilket maximum efter en högsta odlingskostnad av 500 kronor per hektar syntes kunna sättas till respektive 300, 250, 200 och 150 kronor per hektar för odling, som avslutas under var och en av nyssnämnda odlingsperioder.

I den av herr Olsson m. fl. och av herr Jeppsson m. fl. väckta motionen framhålles, hurusom det högsta bidraget 60 procent av odlingskostnaderna sannolikt icke torde i någon nämnvärd omfattning komma odlare till godo, alldenstund det vore förenat med stora svårigheter och vad Norrland beträffade torde höra till det omöjliga att under tiden räknat från nämnda den 10 februari medhinna iordningsställande och sådd av nyodlingar under instundande vår, och hava motionärerna med hänsyn härtill ansett bidrag med högst 60 procent böra utgå jämväl för nyodling, som på föreslaget sätt besås under hösten 1918 och våren 1919. Tillika ifrågasättes, att bidrag må utgå med högst 45 procent för odling som besås under hösten 1919 och våren 1920. Rörande tidpunkten, inom vilken odling för bidrags erhållande skall vara påbörjad, anse motionärerna, att denna bör sättas till exempelvis den 1 oktober 1917. Säkerligen funnes nämligen åtskilliga nyodlingar, som påbörjats under senhösten 1917 men å vilka arbetet uteslutande på grund av kälbildning måst avbrytas, och vore det i sådana fall enligt motionärernas förmenande icke med rättvisa överensstämmande, att sådana odlare ginge miste om det odlingsbidrag, som komme andra odlare till del, vilka på en något senare tidpunkt påbörjat sitt odlingsarbete.

Herr Magnusson yrkar i sin motion, att de av Kungl. Maj:t be-

gärda anslagsbeloppen böra på åren 1918 och 1919 så uppdelas, att 6,000,000 beviljas för år 1918 och 10,150,000 för år 1919. Vidare anser motionären att högsta odlingskostnaden bör beräknas till 800 kronor per hektar och att odlingsbidragen böra utgå med 60 procent under år 1918, med 50 procent under åren 1919 och 1920 samt med 40 procent under år 1921. Vad angår bidragen till förbättring av ängs- och betesmarker så håller motionären före, att dessa böra utgå efter en beräknad högsta kostnad av 300 kronor per hektar och efter samma procentsatser som för nyodlingar. Slutligen framhålles angelägenheten att genom nödiga instruktioner säkerhet erhålles för planmässighet i nyodlingsarbetena.

Utskottet håller visserligen i likhet med motionärerna före, att med de av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelserna odlingsbidrag till 60 procent endast i undantagsfall torde komma att utgå och att det ur denna synpunkt kunde synas, som om det högsta bidraget borde utgå jämväl till odling, som blivit besädd till mogen skörd under en senare tidpunkt än våren 1918. Då emellertid avsikten med det föreslagna högsta bidraget allenast torde vara att driva fram sådana nyodlingar, vilka verkligen redan instundande vår kunna besås på föreskrivet sätt, finner utskottet icke anledning frångå Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Ej heller synes utskottet motionärerna hava förebragt tillräckliga skäl för höjning vare sig av de av Kungl. Maj:t föreslagna procentsatserna eller i odlingsbidragens maximibelopp.

Vad angår tidpunkten, inom vilken odling skulle vara påbörjad framgår icke fullt tydligt av statsrådsprotokollet, huru i bidragsavseende med sådana odlingar skall förfaras, vilka påbörjats men ej avslutats före den 10 februari 1918. Utskottet vill som sin mening uttala, att bidrag bör beträffande sådana odlingar utgå för den kostnad därför, som belöper på efter sistnämnda dag å odlingen verkställt arbete. Vid sådant förhållande torde det motionsvis framställda förslaget om nämnda tidpunkts räknande från den 1 oktober 1917 sakna betydelse.

Vad i herr Magnussons motion anförts rörande nödig planmässighet i nyodlingsarbetet synes icke påkalla något särskilt uttalande från utskottets sida. Rörande samme motionärs förslag i fråga om det av Kungl. Maj:t begärda anslagets fördelning på åren 1918 och 1919 så torde i betraktande av anslagets natur av reservationsanslag någon ändring i Kungl. Maj:ts förslag härutinnan icke vara erforderlig. Till herr Magnussons framställning i fråga om bidragen till betes- och ängsmarkens förbättring återkommer utskottet här nedan.

Departementschefen har i sitt yttrande till statsrådsprotokollet, under

erinran om produktionskommitténs förslag att den nyodlade marken skulle å de angivna tiderna besås med säd till mogen skörd eller användas till odling av potatis, framhållit riktigheten därav att andra grödor icke skulle godkännas.

I såväl den av herr Ericsson i Funäsdalen m. fl. som den av herr Wikström m. fl. ävensom i de båda förstnämnda motionerna framhålles, hurusom i vissa trakter framför allt i Norrland icke vore möjligt att under innevarande år få odling besädd med säd till mogen skörd eller med potatis, men att däremot hö och grönfoder kunde där produceras med lika fördel som på andra ställen av landet, och föreslås därför i herr Ericssons m. fl. motion sådant tillägg till Kungl. Maj:ts förevarande framställning att i de trakter av landet, där sädesodling icke kunde bedrivas, odlingsbidrag måtte kunna tillerkännas även för andra grödor. Herr Wikström m. fl. liksom också herr Olsson m. fl. och herr Jeppsson m. fl. inskränka sig till att göra liknande framställning rörande allenast Norrland. Någon ökning i det av Kungl. Maj:t begärda anslagsbeloppet har i detta sammanhang icke påkallats.

För egen del håller utskottet före, att ett undantag i den riktning motionärerna föreslagit bör uti förevarande avseende göras beträffande landets norra delar, där på grund av klimatiska förhållanden odling för sådd av säd till mogen skörd eller av potatis icke lämpligen kan ifrågakomma. Hit torde emellertid enligt utskottets uppfattning böra räknas icke allenast Norrland utan jämväl Dalarna. Att såsom herr Ericsson föreslagit låta undantaget gälla överhuvud för sådana trakter av landet, där sädesodling icke kan ske, kan utskottet däremot icke biträda, då det givetvis skulle vara förenat med stora praktiska svårigheter att avgöra, vilka som i sådant fall skulle ifrågakomma för bidrags erhållande.

Vad därefter beträffar de för beteskulturens höjande föreslagna åtgärder framgår av statsrådsprotokollet, att bidragen till förbättrande av sådana marker skulle i förhållande till kostnaderna bestämmas efter liknande grunder som bidraget till odlingsföretag å fastmarksjord samt myr- och torvjord ävensom torrläggning av sidlänta ängar. Lämpligast syntes vara, att bidraget bestämdes till resp. 40, 30 och 20 procent av de godkända kostnaderna, allteftersom förbättringsarbetet utförts under vart och ett av åren 1918, 1919 och 1920. På grund av de betydligt mindre kostnaderna för här ifrågavarande arbeten syntes maximibeloppet kunna sättas avsevärt lägre än vid egentliga odlingsföretag, nämligen till resp. 80, 60 och 40 kronor per hektar.

Vidare ger samma protokoll vid handen, att såsom villkor för

bidrags erhållande uppställts bland annat att, där så vore behöfligt, marken blivit tillförd en kalkmängd av minst 1,500 kilogram per hektar.

Enligt vad utskottet har sig bekant är tillgången på kalk för närvarande begränsad och ovisshet torde råda därom, huruvida den för den redau odlade jorden erforderliga kalkmängden kan erhållas. Under alla förhållanden torde rådande transportsvårigheter i hög grad förhindra en jämn distribution av inom landet befintlig kalk. Med en utökning av den odlade jordens areal, varpå ovan antydda åtgärder särskilt inriktats, följer med nödvändighet ytterligare behov av kalk. Uppsättande såsom villkor för erhållande av bidrag för ändamålet ifråga att marken skulle hava påförts viss kvantitet av nämnda vara synes utskottet under sådana förhållanden vara ägnad att väcka betänkligheter. Utskottet är nämligen av den uppfattningen, att en sådan anordning skulle i betraktande av de betydande kvantiteter, som härför komme att erfordras, kunna leda till att den odlade jorden därav bleve lidande, något som uppenbarligen skulle vara i hög grad att beklaga. Utskottet anser sålunda, att det ifrågavarande villkoret bör utgå. Bidraget för betes- och ängsmarkers förbättrande torde därför böra särskilt hänföras till röjning, hägnad, dikning m. m.

Beträffande det ovannämnda av herr Magnusson framställda förslaget rörande bidragen till förbättrande av betes- och ängsmarker har utskottet icke funnit anledning avvika från Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende.

Beträffande slutligen den av herr Barthelsson väckta motionen så anser motionären, att såsom ett led i de åtgärder, vilka böra vidtagas för brödsädesproduktionens ökande bör ingå att, efter svedjande, med råg av härför lämplig sort beså under åren 1917 och 1918 kalavverkade skogsmarker, varigenom enligt motionärens beräkning en ökning i rågskörden ända till 12 procent skulle kunna erhållas. Och föreslår motionären, att för ändamålet i fråga ett belopp av 200,000 kronor ställes till Kungl. Maj:ts förfogande.

Utskottet hyser visserligen den uppfattningen, att en utökning av sädesproduktionen i den utsträckning, som motionären tänkt sig, icke kan genom de av honom ifrågasatta åtgärderna uppnås särskilt i betraktande av de för närvarande höga arbetsprisen och de icke obetydliga svårigheter, som givetvis förefinnas att anskaffa för ändamålet erforderlig mängd utsäde av lämplig beskaffenhet. Under förhanden varande förhållanden torde emellertid såsom utskottet redan i det föregående framhållit inga möjligheter få lämnas obegagnade för säkerställande av landets livsmedelsbehov. Med hänsyn härtill och då det av motionären

gjorda uppslaget synes värt beaktande anser utskottet, som icke funnit sig i stånd att på allenast den av motionären lämnade utredningen angiva det sätt, varpå den föreliggande frågan lämpligast bör lösas, att densamma bör bliva föremål för övervägande av Kungl. Maj:t. För ändamålet erforderliga medel torde kunna utgå av det av Kungl. Maj:t nu begärda anslaget.

Under åberopande av det ovan anförda hemställer utskottet,

1) att riksdagen må

dels i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och de av herr Olsson, Lars m. fl. och herr Jeppson m. fl. samt av herr Wikström m. fl. ävensom av herr Ericsson i Funäsdalen i ämnet väckta motioner för beredande av bidrag i huvudsaklig överensstämmelse med de av chefen för jordbruksdepartementet tillstyrkta grunder med de av utskottet däri föreslagna ändringar till odlingsföretag å fastmarksjord, myr- och torvjord samt sidlänta ängsmarker ävensom till förbättrande av betes- och ängsmarker anvisa under nionde huvudtiteln

dels å tilläggsstat för år 1918 ett reservationsanslag av 8,800,000 kronor,

dels ock å extra stat för år 1919 ett reservationsanslag av 7,350,000 kronor;

2) att herr Barthelsons motion må anses besvarad genom vad utskottet här ovan anført;

3) att de av herr Larsson samt herrar Olsson i Ramsta och Andersson väckta motionerna ävensom den av herr Bogren väckta motionen, i vad de icke blivit besvarade genom vad utskottet här ovan anført, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

4) att de av herr Berg i Staby och herr Magnusson väckta motioner icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 11 mars 1918.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: Herrar greve Hamilton, Ericsson. Aaby, Holmquist, Lindblad, Hellström, greve Wachtmeister. Öberg, Johansson, Nilsson i Landeryd. Lundström och Sävström. Barthelson, friherre Hermelin. Magnusson. Hage och Norin.

Reservation

av herr *Öberg*, som ifråga om tidpunkten, inom vilken odling skulle vara påbörjad, hemställt, att denna måtte bestämmas till den 1 januari 1917 i stället för, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, till den 10 februari 1918.